

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, א' תשרי התשפ"ו

חולין קל"ה – דיני ראשית הגז, פטור בקדשים, ודיני שותפות במצוות שונות

שאלות:

1. אבנר קנה מאפרים את הצמר שעל הכבשים שלו, מי חייב להפריש ראשית הגז לכהן?

דיני ראשית הגז

- המשנה מפרטת את תחולת מצוות ראשית הגז וההבדל ממתנות כהונה:
 - ראשית הגז, כלומר, כשאדם גוזז את הצאן, אם גזז מעל כמות מסויימת חייב לתת חלק לכהן, בכל פעם שגוזז ועובר את הכמות ולא משנה כמה פעמים הוא גוזז. המצווה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בצאן חולין אבל לא במוקדשים.
 - ההבדל ממתנות כהונה הוא, שמתנות זרוע, לחיים וקיבה נוהגות בבקר ובצאן, ואפילו שחט בהמה אחת; ואילו ראשית הגז נוהגת רק ברחלות (כבשים) ולא בבקר וגם לא בעיזים למרות שהם צאן, ורק במרובה.
- ונחלקו בית הלל ובית שמאי בלימוד מפסוקים, מהו מספר הצאן שחייבים (כמה נחשב מרובה):
 - בית שמאי: שתי רחלות (שנאמר: "וְחִיָּה אִישׁ עֶגְלֹת בֶּקָר וְשִׁתֵּי צֹאן").
 - בית הלל: חמש רחלות (שנאמר: "וְחִמֵּשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת").
 - רבי דוסא בן הרכינס סובר שצריך שכל אחת מחמש הרחלות תגוזז לפחות כמות של מנה וחצי; וחכמים אומרים שחמש רחלות חייבות בכל משקל שגוזזות "כל שהן" והגמרא תסביר מה הכוונה.
- שיעור הנתינה הוא, משקל חמש סלעים ביהודה (= עשר סלעים בגליל), צמר מלובן ונקי (ולא מלוכלך), שיש בו שיעור לעשות בגד קטן ("תִּתֵּן לוֹ" – כדי מתנה ראויה).
 - אם הבעלים שינה את הצמר וצבע אותו לפני שנתנו לכהן, הוא נחשב מזיק מתנות כהונה ופטור; ליבנו ולא צבעו – חייב.
 - מי שקנה גז צאנו של גוי, כלומר את הצמר שעל הכבשים כשהוא מחובר – פטור, כי כתוב "צֹאנֶךָ" ולא של גוי. אבל הקונה גז צאן מחברו: אם המוכר שייר לעצמו – המוכר נותן על הכל; ואם לא – הלוקח נותן.
 - במינים שונים של צאן אם מכר רק סוג מסויים, כגון שחופות ולבנות, זכרים ונקבות – כל אחד נותן על חלקו, כלומר על הסוג ששייך לו.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
2. יוסף הקדיש כבש שלו בלי הצמר לקרבן שלמים, הוא חייב בראשית הגז שלו?

פטור מוקדשים מראשית הגז

- הגמרא מבררת שהמקור לפטור של קרבנות הוא מהפסוק "צֹאנֶךָ" – ולא צאן הקדש. והגמרא מקשה: למה צריך פסוק לפטור קדשים, הרי קדשים בלאו הכי אסורים בגיזה מן התורה שכתוב "וְלֹא תִגְזַז בְּכוֹר צֹאנֶךָ"?
 - הגמרא מתרצת שמדובר בקדשי בדק הבית שאיסור גיזתם גם לדעת **רבי אלעזר** הוא רק מדרבנן. אבל הגמרא מקשה שמכל מקום הגיזה קדושה ולכן זה מתאים רק לדעה שקדשי בדק הבית לא צריכים העמדה והערכה, ואז אפשר לפדות אותם ולתת לכהן; אבל לדעה שצריכים העמדה והערכה, לא ניתן לפדות את הגיזה לאחר שנגזזה, למה צריך פסוק?
- לכן, **רבי מני בר פטיש** תירץ בשם **רבי ינאי**: שמדובר במקדיש בהמה לבדק הבית חוץ מגיזותיה. ומכיוון שהגיזה מכחישה את גוף הבהמה, מדובר במי שהקדיש "חוץ מגיזה וכחישה". בקדשי מזבח זה לא ייתכן, כי קדושת הגוף מתפשטת בכולה.
- **רבא** תירץ שמדובר במקדיש את הגיזה עצמה לבדק הבית. הפטור נלמד מהסמיכות של גזיזה לנתינה במילים "גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ" – רק מי שלא מחוסר אלא גזיזה ונתינה, יצא הקדש שמחוסר גזיזה, פדייה ונתינה. והלימוד הזה משאיר את המילה "צאנך" פנויה לפטור שותפות.

3. ליוני יש כבשים בשותפות עם אלברטו הגוי, הם חייבים להפריש את ראשית הגז?

שותפות בראשית הגז

- הגמרא מביאה מחלוקת בחיוב ראשית הגז בבהמה של שותפים:
 - לפי ההסבר הקודם של **רבא**, המילה "צאנך" מתפנה לדין שותפות:
 - **רבי אלעאי**: פוטר בהמת שותפים מראשית הגז, ודורש "צאנך" – המיוחד לך, ולא של שותפות (אפילו שותפות שני ישראלים).
 - **חכמים**: מחייבים בשותפות ישראלים (כי שניהם בני חיוב ונקרא "צאן של ישראל"), ודורשים "צאנך" – למעט שותפות של ישראל וגוי.
 - הפסוק אומר "רִאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרִאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ" וכולל תרומה בהתחלה ואח"כ ראשית הגז, לדעת **חכמים**, המילה "ראשית" מפסיקה בין תרומה לגז, ולכן לא לומדים פטור בגז של שותף גוי, מתרומה, ולכן מהמילה 'צאנך' הפטור בגז הוא של שותף גוי, ולא של ישראל.
 - לדעת **רבי אלעאי**, לומדים פטור בשותפות גוי מתרומה כי ו"ו החיבור ("רִאשִׁית גִּזְ") חזרה וחיברה ביניהם, והיה צורך להפריד ולחבר מחדש, כי תרומה היא קדושת הגוף, וגז הוא רק ממוני. אפשרות נוספת בדעת **רבי אלעאי** היא, שהוא ממעט מצאנך גם שותפות של גוי וגם של ישראל, כי 'צאנך' משמע רק שלך לבד. ו**חכמים** לא מסכימים עם הסברא הזו כי שניהם ישראלים ושניהם בני חיוב.
 - הגמרא מביאה גם אפשרות נוספת להסביר את דעת **חכמים**, שאפשר ללמוד גז מתרומה, אלא ש**חכמים** בכלל לא פוטרם שותפות גוי בתרומה, ומחייבים את הישראל

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א להפריש מחלקו, כי מהמילה 'דגנך' בניגוד ל'צאנך' מלמדת לפטור רק מה ששיך לגמרי לגוי למרות שגדל בארץ ישראל.

והגמרא מוכיחה את האפשרות הזו מבריייתא שבה נחלקו **רבי** ו**רבן שמעון בן גמליאל** בשדה של ישראל וגוי בשותפות, מה קורה כשמפרקים את השותפות, האם יש ברירה והחלק של הישראל הוא כולו טבל ויכול לתקן אותו או לדעת **רבי** שאין ברירה הוא מעורב טבל בחולין. מכל מקום מוכח שאין פטור לדעת כולם.

4. עמיחי ובני אופים עוגה בשותפות הם צריכים להפריש חלה?

שותפות בשאר מצוות

רבא אמר שגם **רבי אלעאי** שפוטרי שותפות ישראלים בראשית הגז, הוא מודה ששותפות ישראלים חייבת במצוות אחרות:

1. **בתרומה**: למרות שנאמר "דַּגְנְךָ" (ביחיד), נאמר "תְּרוֹמֹתֶיכֶם" (ברבים) לרבות שותפות. ו"דגנך" בא למעט שותפות גוי.
2. **בחלה**: שותפות חייבת מכוח לימוד בגזירה שווה מתרומה ("ראשית" – "ראשית") כי לומדים לחומרא את הגזירה שווה ולא לקולא מראשית הגז; והמילה "עֲרִיסְתֶּיכֶם" לא נצרכה לרבות שותפות, אלא מלמדת את שיעור העיסה החייבת בחלה – כשיעור עיסת המדבר (43.2 ביצים).
3. **בפאה**: למרות שנאמר "שְׂדֶךְךָ" (ביחיד), נאמר "וּבְקֶצְרְךָ אֶת קְצִיר אֲרָצְכֶם" (ברבים) לרבות שותפות. ו"שדך" בא למעט שותפות גוי.
4. **בבכורה**: למרות שנאמר "בְּבִקְרֶךָ וּבְצֹאנְךָ" (ביחיד), נאמר "וּבְכֹרֹת בְּקֶרְכֶם וְצֹאנְכֶם" (ברבים) לרבות שותפות. לשון היחיד באה למעט שותפות גוי.
5. **במזוזה**: למרות שנאמר "בֵּיתְךָ" (ביחיד), נאמר על מזוזה "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם" (ברבים) לרבות שותפות. "בֵּיתְךָ" בא ללמד כדברי **רבה**: שמיקום המזוזה הוא דרך ביאתך מן הימין.

והגמרא תמשיך לפרט עוד מצוות, ולדון בדברי **רבא** בדף הבא.